



מנחות כה היא שיחתי

נושאים לשיחה ודין לקחת מדרך הגמרא אל משעולי החיים

שיעורי "היא שיחתי" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם "נושא מעניין לקחת הביתה".

הם כוללים נושאים לדיון, פולמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד.

מטרת השיעורים לעורר שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך.

תַּאֲנֵן בְּנוֹ תַּמְשֹׁךְ אֶפְרָי לְדָר וְדָר: הֲלֹא אֶתָּה תָּשׁוּב תַּחֲיֵינוּ וְעִמָּךְ יִשְׁמָחוּ בָּךְ!



ביאור | מה פירוש "מרצה"?

בהרבה מקומות משמשת המילה "רצון" במובן של "התפייסות". לאחר החטא והכעס מגיע הרצון והפיוס.

זאת הסיבה שלשון המשנה הוא "הציץ מרצה" ולא "מכשיר" וכדומה, כי כיון שאנו עוסקים כאן ב"עוון הקדשים" - קרבן שהוקרב באיסור, שייך על זה ריצוי ופיוס שמכשיר את הקרבן בדיעבד.



פנימיות | מדוע דוקא הציץ מכפר על עוון הקדשים?

חז"ל אמרו שהציץ המונח על מצח אהרן הוא המכפר על עזות המצח. ובוודאי יש לזה שייכות עם מה שהוא המרצה על עוון הקדשים.

כמדומה שהביאור הוא כך: העזות מצח הגדולה ביותר היא להגיש לפני המלך מתנה מקולקלת. זהו עיקר החטא בעוון הקדשים "הגישוהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך". לכן, כאשר מתקן הציץ את עזות המצח הרי בזה מתקן גם את עוון הקדשים.

יתכן שזאת הסיבה שהציץ מרצה דוקא על "עוון שהוא לפני ה'" כמבואר בגמרא שלנו, ולא על פגם של יוצא שהוא לא נעשה "לפני ה'". מפני שעזות הפנים היא בעיקר כשהוא "לפני ה'", ומטמא את הקדשים בהיותו בעזרה.



ביאורי תפילה | "ורצית בנו" אחרי חטא העגל

הגר"א מבאר שהרצון מגיע אחרי הכעס: "ענין הרצון מצאנו כמה פעמים אחר הכעס, כמו שאמר יעקב לעשיו "כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלהים ותרצני", "ונרצה לו לכפר עליו" "נרצה עוונה". וכן הכונה "ורצית בנו" שגם אחר שעשו העגל נתרצה להם הקב"ה ביום הכיפורים והשרה שכינתו בתוכם.

והנה באו הג' לשונות נגד השלש רגלים כסדרם, "אתה בחרתנו" הוא בעת יציאת מצרים, "אהבת אותנו" הוא מעמד הר סיני שהוא בחג השבועות, "ורצית בנו" הוא כפרת עון העגל והשראת השכינה ואז בא חג הסוכות ועל כן נאמרה בו שמחה יתירה יותר מכל המועדים.



כוחות הנפש | עזות דקדושה!

באופן דומה קצת יש לבאר לפי מה שהשריש החידושי הרי"מ שהדרך של הציץ לכפר על עזות מצח, היא על ידי שהוא מעורר "עזות דקדושא", ציץ על מצח אהרן!

יש מידת עזות דקדושא שבלעדיה אי אפשר להשיג כלום. "לא הביישן למד". "אשר חרב גאוותך!" "ויגבה ליבו בדרכי ה'".



תנ"ך | רצית ה' ארצך

כך אנו קוראים גם בספר תהלים מזמור פה: רְצִיתָ ה' אֶרְצְךָ שְׁבֵתָ שְׁבִית יַעֲקֹב: נְשֵׂאתָ עֹן עַמָּךְ פָּסִיתָ כָּל חַטָּאתָם סָלְהָ: אֲסַפְתָּ כָּל עֲבֻרְתָּךְ הַשִּׁבוֹתָ מִחֲרוֹן אַפָּי: שִׁוְיָנוּ אֶל-לֹהֵי יִשְׁעָנוּ וְהִפְרָ פְּעֵסָךְ עִמָּנוּ: הִלְעֹלָם



מה שכתבנו בדף הקודם. אך לפמש"נ לא קשה כלל כי אילו לא יצא ידי חובתו, שוב לא עבר על "בל תוסיף", שהרי לא הוסיף על המצוה כלל, וממילא לא יתכן שאיסור בל תוסיף יבטל המצוה אחר שהוא עצמו מתבטל לכשתבטל המצוה.



העמקה | "לשאת עוון"

בדף שלנו אנו למדים על "נשיאת עוון הקדשים" על ידי הציץ. מה פירוש "לשאת עוון"?

אנו מוצאים כך גם ב"ג מידות שהקב"ה הוא "נושא עוון", אפילו השעיר לעזאזל "נושא את עוונותיהם אל ארץ גזירה". מה הכוונה?

מפרש הרש"ד הירש: "נושא עוון - הוא סובל את משא התנועה והחוטא ואין הוא מניח לו ליפול תחת משא חטאו. שני אלה כלולים במושג "נושא עון". מי שנושא עון, כביכול מקבל את החטא על עצמו, מסייע לחוטא לשאת את משאו, והוא מכפר ומרפא בדרכים אחרות מאשר אבדן הרשע".

זאת אומרת שנשיאת עוון = קבלת אחריות והסרתו מהחוטא. אתם לא אשמים, זה אני שבראתי את ה"שעיר לעזאזל" את היצר הרע, הוא הוא האשם, הוא זה שצריך להשלח אל ארץ גזירה. הגמרא ביומא אומרת שכאשר היו יהודים שחטאו חטאים חמורים בעיצומו של יום הכיפורים אמר הקב"ה: לפתח חטאת רובץ, פירש רש"י: יצר הרע מחטיאו בעל כרחו. ברוב רחמיו הוא מסיר מהם את האשמה. "ואשר הריעותי".

כאשר אהרן הכהן "נושא את עוון הקדשים" פירושו שהוא אומר "אני לוקח אחריות על חטאי הקדשים. אני הוא ראש הכהנים, אני הוא האשם. הם כולם לא אשמים בכך".



חיזוק | "אני גרמתי להם שבראתי יצר הרע"

הגמרא אומרת במסכת ברכות: אמר רבי חמא ברבי חנינא: אלמלא שלש מקראות הללו - נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל: חד, דכתיב: ואשר הרעותי, וחד, דכתיב: הנה כחמר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל; וחד, דכתיב: והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר. רב פפא אמר, מהכא: ואת רוחי אתן בקרבכם ועשייתי את אשר בחקי תלכו.

מפרש רש"י: ואשר הרעותי - אני גרמתי להם שבראתי יצר הרע.



סיפור | מדוע חסידי גור הם עזי נפש

מסופר שאיש אחד בא להתאונן לפני רבינו החידושי הרי"מ זי"ע על הצעירים החריפים עזי הנפש שחנו תחת דגלו בגור.

ענה לו החידושי הרי"מ: היצר הרע נקרא ע"י המלך שלמה "מלך זקן" ומאז ועד הלום לבטח הוא הזקין יותר ונעשה אדם נכבד מאוד... וכך בהדרת שיבתו זו הוא בא לאברכים הצעירים ומשיא להם עצות זקנות ונכבדות... האברכים העדינים רכי הנפש מחמת שקשה להם לסרב ל"זקן" נכבד כזה הריהם נכנעים אליו ומתפתים אחר חלקת לשונו... אבל עזי הנפש שלי מציצים עמוק בתוך עיני ה'זקן' הזה ורואים את השקר המנצנץ בהם, ואז, עם כל שיבתו, משליכים אותו מפתח ביתם וליבם...



למדנות | המפריש תרומה טמאה מדוע לא נפסל משום מהב"ע

מבואר בגמרא שלנו שהמפריש תרומה טמאה עבר איסור מן התורה אך תרומתו תרומה, אפילו אם עשה כן במזיד (אלא שנחלקו אם קנסוהו חכמים).

ויש לעיין בזה, הן אמנם שמצד דיני התרומה - יש להכשיר תרומה זו בדיעבד, אבל מדוע לא יהיה בזה חסרון של "מצוה הבאה בעבירה" שלא יצא בזה מצוות הפרשת תרומה. [ואף דילפינן מקראי, מכל מקום לא מסתבר שיש כאן גזירת הכתוב בלא טעם, ועוד, דאפשר לאוקמי בהפריש בשוגג דאין בזה משום מהב"ע לדעת כמה ראשונים ואחרונים].

ונראה לומר שכל מצוה הבאה בעבירה שלא תתקיים העבירה אילו תתבטל המצוה - לא פסלינן משום מצוה הבאה בעבירה. כלומר, הרי אילו באמת לא יהיה תרומתו תרומה מפני שהפרישה בעבירה, הרי ממילא לא עשה שום עבירה, ואם כן מדוע לא תחזור ותהיה תרומתו תרומה. יש כאן גלגל החוזר, אשר אי אפשר לבטל את המצוה מחמת העבירה, אם העבירה מתבטלת כאשר תתבטל המצוה. תחשבו על זה.

כעין זה חשבתי לבאר מדוע כתבו התוספות בסוכה שהנוטל חמשה מינים במקום ארבעת המינים עבר על בל תוסיף אבל יצא ידי חובתו (להלכה שאין צריך אגד), ולכאורה, הרי זו מצוה הבאה בעבירה, שהרי אם לא היה נוטל המינים הכשרים לא היה עובר על המין החמישי. עיין



ששמאלו של אדם מכפרת, וזהו שאמרו שמאל שהותר מכללו ביום הכיפורים... לאפוקי יום הכיפורים דהוכשרו בשמאל [מנחות כה, א]. ולכן שטן לית ליה רשות לאשטוני כי כח השמאל - היינו כח התאווה - אז בטל לגמרי. והנה הכהן כל השנה, אף שהוא אינו פורש מאשה ומההכרח, כדרך כהני הקופים, אבל מוגדר הוא: באכילתו, אוכל תרומה בטהרה וקדשים במקום קדוש, באשה מוגדר הוא מזונה גרושה וכו' וכשהוא טמא אסור לעבוד עבודה. ולכן שמאלו עלול להיות כלי שרת לקבל את השמן של מצורע. וז"ש "ויצק על כף הכהן השמאלית", שכף השמאל יהיה בכיהונו".



דקדוק | מדוע אין הציץ מרצה על עוון מקדישים

הגמרא אומרת שרק עוון של "קדשים" מרצה הציץ ולא עוון של "מקדישים", דהיינו הכהנים שעבדו ביד שמאל.

ונראה לבאר שהרי אילו הריצוי היה כלפי הכהנים לא היה מקום לחלק בזה בין קרבנות ישראל לקרבנות עכו"ם, שהרי הכהנים הם המקריבים גם את קרבנות הגויים, ובהכרח שהריצוי הוא לא ביחס לכהנים אלא ביחס לקרבן הבעלים.



פליאה | האם מתחשבים במי שעובר במזיד מתוך רצון טוב?

דעת רב שילא שדוקא אם הטומאה אירעה במזיד קנסוהו חכמים אבל אם הזריקה היתה במזיד לא קנסוהו, וביארו התוספות שזה בגלל סברת "גברא לכפורי קא בעי, ואנן ניקום וניקנסיה?!" כדאיתא בגיטין.

אלא שהדברים מפליאים מאד, הרי בגיטין אמרו סברא זו כטעם מדוע אין לקנוס שוגג אטו מזיד, אבל כאן אנו עוסקים בכהן זרק הדם במזיד, ואם כן מה שייך כאן סברת "גברא לכפורי קא בעי" והרי הוא עשה זאת באיסור במזיד!

כתוב כאן דבר נורא: גם אם הוא מזיד והוא לא בסדר, מכל מקום הוא הרי לא עשה את זה "בשביל עצמו", הרי "לכפורי קא בעי", הוא ביקש לכפר על אותם בעלים שעומדים בעזרה ומצפים לראות את קרבנם עולה לרצון לריח ניחוח. הוא לא בסדר, אבל אין קונסים אותו!

אלמלא שלש מקראות הללו - שמעידין שיש ביד הקדוש ברוך הוא לתקן יצרנו, ולהסיר יצר הרע ממנו. נתמוטטו רגלינו במשפט, אבל עכשיו יש לנו פתחון פה - שהוא גרם לנו שברא יצר הרע.

זאת המידה הנשגבה של "נושא עוון". לקחת אחריות על החטא של השני.



מידות טובות | "נושא עוון" בין אדם לחבירו

אדם יכול להתלונן ולקטר על ההתנהגות של השני, אבל הוא גם יכול לשנות את המצב. לשנות את עצמו ולשנות את החבר שלו, ולשנות את האווירה ביניהם.

במקום להפיל את האשמה על השני, הוא לוקח את האחריות על עצמו. ושואל את עצמו: האם אני באמת אין לי השפעה על המציאות הזו? איך אני יכול לשפר את המצב? מה אני יכול לעשות?

אז מידת "נושא עוון" מלמדת אותנו לקחת אחריות על החסרונות של זולתנו. הקב"ה לוקח "אחריות" על עוונותינו, בטענה שהוא זה שהעמיד מולנו את היצר הרע. גם אנו רוצים להתנהג כמוהו. האם לך אין חלק במצב של החבר שלך? האם לא היית יכול להשפיע עליו, לקרב אותו, ללמד אותו, להתפלל עליו?!.. תפסיק להתלונן על הקמצנות / קפדנות / אדישות של החבר שלך, קח אחריות ותתחיל לשנות את המצב!



שישו בני מעי | ברוך שכיוונתי לדברי המשך חכמה

לעיל דף ו כתבתי לבאר מדוע באמת ביום הכיפורים התירה התורה עבודה בצד שמאל, והצעתי כך: "מסתבר שאין הדבר בכדי שביום הכיפורים העבודה מותרת גם בשמאל, שהרי ביוהכ"פ אין היצר הרע והשטן שולטים, ואנו כמלאכים שאין להם אלא לב אחד לאביהם בשמיים, ולכן אף צד השמאל, המרמז בכל השנה על הצד האחר, הרי הוא משתתף יחד בעבודה".

והנה מצאתי שכיוונתי בזה לדברי המשך חכמה (ויקרא יד טו):

"והנה ביום הכיפורים נגדר כח התאווה וההכרחי, כי יעמוד האדם כמלאך נפרד מעניני החומר - אכילה שתיה וכו' תשמיש - אז מצאנו